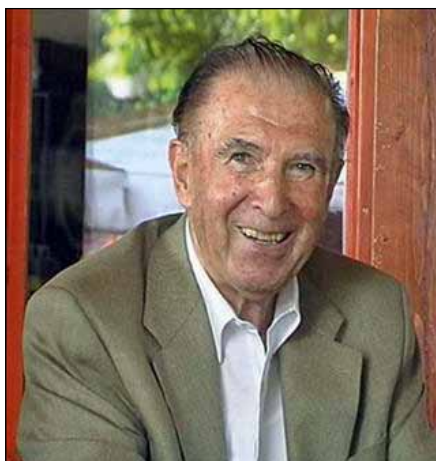

Сътрудникът

на космическите светила

Ще допълним галерията от образи на световноизвестни български учени и изобретатели емигранти с още едно име – на професор д-р инж. Виден Табаков, изтъкнат американски авиокосмически инженер, учен и специалист по космическа техника и ракетни двигатели. Асистент на „бащата“ на американската ракетна техника Вернер фон Браун и участник в екипите, осигурили безопасността на полетите на ракетите „Сатурн-5“ и космическите кораби „Аполо“. Близък приятел на първия човек, стъпил на Луната – космонавта Нийл Армстронг. За разлика от доста други прочути българи, професор Виден Табаков не забравя родината си и след като срокът да не напуска САЩ, поради секретния характер на неговата работа изтича, той неколккратно посещава България.

КАКВИ ДЕЦА Е РАЖДАЛА...

Имало едно време двама братя. Единият се казвал Крачун, а другият – Стайко. Двамата живеели със семействата си в планината. Но един ден, незнайно защо, братята (или жените им) се скарали и се разделили. Единият тръгнал наляво, а другият – надясно. Установили се на нови места. Крачун основал днешното село Крачимир, а Стайко – село Стакевци. Китни местенца в Западна Стара планина. А ако питате с какво са известни те, малцина ще се досетят, че от Стакевци произхожда родът на Виден Табаков, станал професор по космическо инженерство в университета в град Синсинати, щата Охайо. Роден през 1920 г. в Белоградчик, той е най-голямото от трите деца на заможен български търговец. Завършва гимназия във Видин и през 1939 г. се записва да следва машинно инженерство в Карловия уни-

верситет в Прага. По онова време в България има само университетска специалност „строително инженерство“. Изкарва едва един семестър, преди немските окупационни власти да затворят всички чешки училища, а чуждестранните студенти да бъдат прехвърлени в германския университет в чешката столица. Младият българин знаел руски и френски език, но сега му се налагало да учи и немски. За да го овладеят по-добре, към чужденците „прикрепяли“ местни момичета, с които да упражняват говорна практика. Но всъщност това били служителки на немските специални служби, които шпионирали своите „подопечни“. Виден бил изключително въздържан. Вероятно подозирал за опасностите, които го заплашвали.

ПРИ ВЕРНЕР ФОН БРАУН И ХАНС ФОН ОХАЙН

С цел да отпаднат колкото може повече чуждестранни студенти, те били подложени на изключително труден изпит по математика. Професорът не давал никакви шансове на нашия младеж: „Вие сте отскоро в Прага и не владеете нито чешки, нито немски език. Невероятно е да успеете!“ Само че за всеобщо удивление Виден Табаков изкарал отлична оценка. През 1942 г. той успешно се дипломирал и по препоръка на преподавателите си отишъл да прави докторска дисертация в Берлинската политехника, където

предсрочно завършил и аеронавтика. Поради забележителните си теоретични познания в тази област станал доцент по аероинженерство в същото висше училище. Сътрудничил на създателя на първия в света самолет с турбореактивен двигател Ханс фон Охайн. Същевременно започнал работа в концерна „Сименс“. Българинът видял първите секретни чертежи на руски ракети през 1944 г. като член на групата на главния конструктор на прочутите немски ракети „Фау“ Вернер фон Браун. По същото време светското разузнаване „определя“ („назначава“) Табаков за свой консултант при дешифрирането на документи от сейфове на фон Браун. И вероятно той е свършил добра работа, защото през 1945 г. от благодарност руснаците му издали изходна виза за САЩ, където той искал да се присъедини към новосформирания екип на Браун, с който вече бил работил. Само че американските власти му отказали достъп до страната си като на гражданин, произхождащ от комунистическа държава. Така Виден Табаков с неколцина свои немски колеги се озовал в Аржентина, където през 1946 г. на власт бил дошъл Хуан Перон. Там, заедно с още някои италиански инженери, участвал в разработването на първия аржентински свръхзвуков самолет. При своя бивш немски ръководител Вернер фон Браун в САЩ отишъл чак след 3 години.

В ЛАБОРАТОРИЯТА НА УНИВЕРСИТЕТА В СИНСИНАТИ

Когато през 1958 г. в САЩ е създадено Националното управление по въздухоплаване и изследване на космическото пространство (НАСА), в университета в Синсинати пристига нов професор по аерокосмическо инженерство – българинът Виден Табаков. В продължение на половин век той е един от изявените и активни изследователи на НАСА. Първите задачи на Табаков са свързани с опитите около изстрелването на космическите ракети „Сатурн“, които да имат достатъчна мощност, за да се достигне до Луната. А също и за създаването на космически кораб, който да отиде до лунната повърхност и да се върне обратно (програмата „Аполо“).

Професор Табаков изследва материал, който издържа на 6000 градуса по Фаренхайт и служи като съпротивление за отблъскване на огнената струя от реактивния двигател при излитане на ракетата. В лаборатория в Синсинати българинът намира такъв материал. Направена е поръчка за милиони долари, но когато ракетата е изстреляна, от пламъка всичко се стопява. Военните започват дело във Федералния съд срещу фирмата, която не си е свършила качествено работата. Професор Табаков е призован като свидетел, а фирмата опитва да го купи. „Предлагаха да ми дадат заплата за седем години за да не свидетелствам. Отказах и спечелихме делото“ – разказва Табаков. Научните интереси, с които професор Табаков е познат в целия свят, са свързани с разкриване на причините за ерозията и уврежданията на турбодвигателите. „Дали е прах от вулкан, или внезапен сблъсък с птица, Табаков може да изчисли вредата, която се нанася на турбините на реактивния двигател“, обясняват за него колегите му. С помощта на американския военен отдел за изследвания професор Табаков създава тунел за симулация на аеродинамични условия, в който се установява ерозията на перките на турбодвигателите, изложени на висока температура. Това съоръжение се използва за изпитания на материали преди прилагането им в реактивни двигатели. Негово продължително

изследване в тази област включва разработване на методи за предвиждане на местата, изложени на ерозия, в отделните двигателни компоненти. Цялата му научна работа е важна за предотвратяване на аварии, а резултатите от изследванията му имат директно влияние за повишаване на защитата на реактивните двигатели.

В Университета в Синсинати той поставя началото на докторска програма по космонавтика, в която през годините при него се обучават повече от 50 докторанти и над 200 магистри.

С ПРИЯТЕЛЯ КОСМОНАВТ НИЙЛ АРМСТРОНГ

Когато на 20 юли 1969 г. командирът на космическия кораб „Аполо 11“ Нийл Армстронг стъпва на Луната, в списъка на учените с принос към успеха е и инж. Виден Табаков. Армстронг и Табаков лично се познават, а по-късно и преподават в едно и също учебно заведение. По този повод нашият сънародник споделя, че Армстронг отрича да се е натъквал на някакви следи на извънземни на Луната, каквито съобщения се появиха в някои средства за информация.

Следващите научни проекти на професор Виден Табаков включват изследвания за американските военноморски сили и за „Дженерал електрик“, „Проктър енд Гембъл“, „Ролс Ройс“... „Тексако“. Канен е като

лектор из целия свят – от Англия, Германия, Испания до Египет и Индия. Участва в проекти на НАСА (например за грандиозния прототип на най-големия реактивен самолет в света за превозване на 700 души едновременно), на Националната научна фондация, на министерството на енергетика, на министерството на отбраната. Член е на Американския институт по аеронавтика и астронавтика и на Американската асоциация на машинните инженери. През 1994 г. професор Табаков посещава България. Той много обича Варна, където като младеж е идвал с родителите си на почивка. Живее в Америка, женен е за германка, но все се връща с мислите си в родината си България. „Ние, българите, се раждаме с акъл в главата. Страната ни ще се оправи, когато властта вземат хора, които не са корумпирани, хора, чиято цел е не само да лапат!“ – заявява тогава той.

Даваме му пълно право и се надяваме това един ден наистина да се случи.

Асен Милчев

ПРОФ. Д-Р ВИДЕН ТАБАКОВ (1920, БЕЛОГРАДЧИК).

Завършва Видинската гимназия, машинно инженерство в Чехословакия, самолетостроене в Германия. Защищава докторат в Берлинския университет. Работи първоначално в Аржентина и над 45 години в САЩ. Като професор в Университета в Синсинати участва в подготовката на американския полет до Луната. Работи и по редица други проекти на НАСА. Създава нови материали, устойчиви на корозия и високи температури. Специално за американския проект за кацане на Луната проф. В. Табаков работи успешно върху намирането на материал, който да не се топи, за обшивка на вътрешните стени на кулите за излитане на ракетите. Проф. Виден Табаков неколккратно посещава България през последните години, включително и по повод на съвместен проект между български и американски учени.